

Małgorzata Rusiłowicz

Temat: Nie bój się islamu- w kręgu kultury tatarskiej

Scenariusz zajęć dla szkół gimnazjalnych/ ponadgimnazjalnych

Czas trwania: 2 godziny lekcyjne (90 minut)

Cele zajęć:

Po zajęciach uczeń:

- posiada wiedzę na temat podstawowych filarów islamu, praktyk religijnych muzułmanów i Tatarów polskich,
- dostrzega i rozumie różnice pomiędzy sunnitami, szyitami i charydżytami,
- wie, w jaki sposób religia wpływa na życie codzienne muzułmanów,
- zna podstawowe informacje na temat kultury Tatarów polskich,
- dostrzega różnice i podobieństwa pomiędzy różnymi wyznaniem i praktykami religijnymi,
- rozumie pojęcie tożsamości,
- potrafi określić, czym jest tożsamość człowieka i co ją kształtuje,
- potrafi pracować w grupie.

Metody i formy pracy:

- burza mózgów,
- pogadanka,
- wykład,
- dyskusja,
- praca indywidualna,
- praca w grupach,
- praca z tekstem.

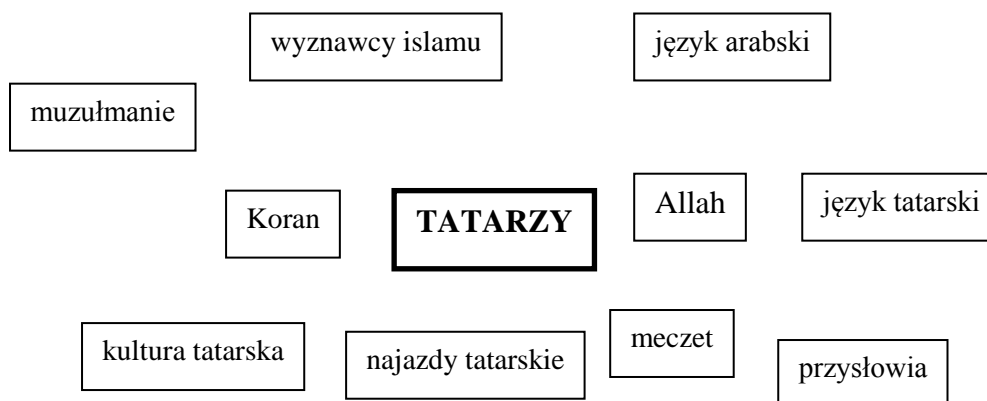
Materiały pomocnicze:

- arkusze papieru, markery,
- *Materiał dla nauczyciela nr 1. Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce,*
- *Materiał dla nauczyciela nr 2. Sunnici i szyici,*

- *Materiał dla ucznia nr 1. Kim są muzułmanie?*
- *Materiał dla ucznia nr 2. Dogmaty wiary muzułmanów. Meczet muzułmański dom modlitwy*
- *Materiał dla ucznia nr 3. Karta pracy. Filary islamu.*
- *Materiał dla ucznia nr 4. Symbole islamu,*
- *Materiał dla ucznia nr 5. Tatarzy polscy – religia, tradycje, obyczaje,*

Przebieg zajęć:

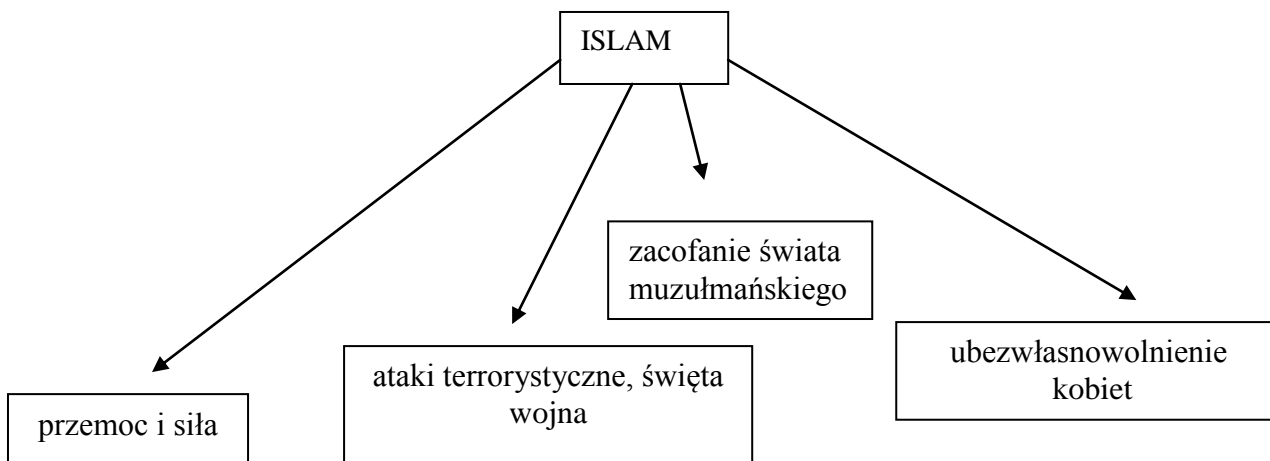
1. Starter - burza mózgów: na początku zajęć zawieś na tablicy arkusz szarego papieru. Na środku umieść napis: TATARZY. Zapytaj uczniów, jakie skojarzenia nasuwają im się w związku ze społecznością tatarską. Wszystkie propozycje zapisuj na arkuszu tak, aby powstała mapa skojarzeń np.:

2. Zapytaj uczniów, czy Tatarzy polscy są mniejszością narodową czy etniczną? Jeżeli uczniowie będą mieli problem z rozróżnieniem pojęć przeprowadź mini wykład. Możesz w tym celu wykorzystać zamieszczony na końcu scenariusza *Materiał dla nauczyciela nr 1. Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce.*
3. Wróć do mapy skojarzeń porozmawiaj z uczniami na temat islamu. Sprawdź ich wiedzę na ten temat. Praca w parach: rozdaj uczniom *Materiał dla ucznia nr 1. Kim są muzułmanie.* Poproś, aby pracując w parach po jego odczytaniu sformułowali odpowiedź na postawione w tytule pytanie uwzględniając informacje o:
 - a) liczebności muzułmanów na świecie,
 - b) genezy powstania nowej religii,
 - c) postaci Mahometa: najważniejszych wydarzeń w jego życiu,
 - d) okoliczności objawienia świętej księgi muzułmanów - Koranu,
 - e) miejsca założenia pierwszej gminy muzułmańskiej – *ummy* oraz zasad jej funkcjonowania,
 - f) losów islamu po śmierci Mahometa.

Po zakończeniu pracy w parach sformułuj wspólnie z uczniami wnioski i zapisz je na tablicy.

4. Mini wykład: Wyjaśnij uczniom wykorzystując *Material dla nauczyciela nr 2. Sunnici i szyici* dlaczego po śmierci Mahometa (pod koniec VII wieku) dokonał się podział muzułmanów na szyitów i sunnitów. Ważne, aby w tym miejscu podkreślić, że podziału dokonano z czysto politycznych i prawnych a nie religijnych pobudek. Poinformuj uczniów, że polscy Tatarzy są sunnitami.
5. Zaproponuj „burzę mózgów” na temat pojęcia „islam”. Nie komentuj propozycji zgłaszanych przez uczniów, wszystkie zapisuj. W podsumowaniu wyjaśnij, że na temat islamu, muzułmanów: ich kultury i religii funkcjonuje wiele krzywdzących stereotypów.

Zachowaj plakat z zapisem efektów „burzy mózgów”. Powiedz uczniom, że wróćcie do niego na koniec zajęć.

6. Podziel uczniów (w dowolny, losowy sposób) na 5 grup. Po wybraniu liderów poinformuj uczniów, że każda grupa w dowolnej formie graficznej np. plakatu, mapy skojarzeń będzie musiała przygotować na podstawie otrzymanych tekstów *Material dla ucznia nr 2. Dogmaty wiary muzułmanów. Meczet- muzułmański dom modlitwy* krótką prezentację na temat jednego z 5 dogmatów wiary muzułmanów oraz funkcji meczetu:

GRUPA I: Wiara w jednego Boga

GRUPA II: Wiara w aniołów

GRUPA III: Wiara w Święte Księgi

GRUPA IV: Wiara w wysłanników Boga i proroków, Dzień Sądu Ostatecznego, raj i piekło

GRUPA V: Funkcja meczetu – muzułmańskiego domu modlitwy

7. Poproś liderów grup o prezentację na forum klasy. Powieś prace w widocznym miejscu.

8. Rozdaj każdemu uczniowi *Material dla ucznia nr 3. Karta pracy. Filary islamu.*

Poproś, aby uczniowie pracując w parach wpisali do tabeli najważniejsze informacje dotyczące każdego z filarów. Zaproponuj chętnym uczniom odczytanie notatki.

Czuwaj nad prawidłowością wykonania zadania. W czasie prezentacji uzupełniaj wypowiedzi uczniów. Możesz w tym celu skorzystać z wypełnionej, znajdującej się poniżej tabeli:

ISLAM				
filar I	filar II	filar III	filar IV	filar V
SZAHADA - WYZNANIE WIARY	SALAT – MODLITWA	SAUM – POST	ZAKAT – JAŁMUŻNA (zaka – oczyszczać)	HADŹDŹ - PIELGRZYMKA
<p>Szahada, a właściwie „dwie szahady”, czyli „dwa świadectwa” to słowa: „<i>nie ma Bóstwa oprócz Boga, a Muhammad jest Jego Prorokiem</i>”.</p> <p>W tym zdaniu zawarte są dwa najważniejsze twierdzenia doktryny muzułmańskiej: jedność Boga i posłannictwo Muhammada. Obowiązkiem muzułmanina jest jak najczęściej wypowiadanie tych słów. Ich wygłoszenie z pełnym przekonaniem i wobec świadków oznacza włączenie się do wspólnoty muhammadowej. Szyici dołączają do szahady dodatkowo stwierdzenie, że <i>Ali, twórca tego odłamu, jest „przyjacielem Boga”</i>.</p>	<p>Pobożny muzułmanin modli się 5 razy w ciągu dnia o ściśle określonych (wg kalendarza księżycowego) porach:</p> <p>przed wschodem słońca - asalat as-subh (zwana też salat al-fadžr), odprawiana jest o świcie, kiedy noc zaczyna przechodzić w dzień, jeszcze przed wschodem słońca.</p> <p>w południe - salat az-zuhr,</p> <p>po południu - salat al-asr, odprawiana w czasie pomiędzy zakończeniem salat az-zuhr a zachodem słońca</p> <p>po zachodzie słońca - salat al-maghrib,</p> <p>o północy - salat al-isza</p> <p>W islamie szyickim wierni odmawiają tylko trzy modlitwy, łącząc po dwie.</p>	<p>Muzułmanie postczą w miesiącu ramadanie, czyli dziewiątym miesiącu kalendarza muzułmańskiego, w którym według tradycji został objawiony Koran. Początek i koniec postu ogłaszają uczeni muzułmańscy na podstawie obserwacji księżyca.</p> <p>W czasie ramadanu od wschodu do zachodu słońca powstrzymują się od jedzenia, picia, palenia tytoniu oraz odbywania stosunków seksualnych.</p> <p>Ci, którzy z jakichś powodów nie pościli lub przerwali post w czasie ramadanu, zobowiązani są odbyć go w innym okresie. Cały okres ramadanu jest czasem szczególnej religijności. W meczetach odbywają się zespołowe modły.</p> <p>Post jest doskonałym przejawem pobożności. Ma także znaczenie etyczne i traci ważność, jeśli muzułmanin zachowuje się niezgodnie z zasadami przepisanych przez religię. Okres ramadanu jest czasem przebaczenia. Godziny wieczorne należy wykorzystać na odbudowanie zniszczonego pokoju i zgody. Pobożni muzułmanie wysoce sobie cenią duchową dyscyplinę, którą osiągają dzięki dostosowaniu się do reguł postu, co symbolizuje triumf ducha nad materią.</p> <p>Obok postu obowiązkowego w ramadanie muzułmanin może odbyć także post dobrowolny symbolizujący szczęście i zadowolenie z losu zesłanego przez Boga i</p>	<p>Jest obowiązkowa i interpretowana jako oczyszczenie się wiernego z chciwości i skąpstwa. Pierwotnie była jałmużną. Obecnie zaś stanowi określony prawem podatek na biednych i potrzebujących w wysokości 2,5% rocznych dochodów muzułmanina.</p>	<p>Pielgrzymkę do Mekki powinien odbyć raz w życiu każdy muzułmanin zdrowy na ciele i umyśle oraz posiadający środki materialne, by tego dokonać. Trwa ona 7 dni i składają się na nią specjalne obrzędy. Pielgrzymi siedmiokrotnie okrążają świątynię Al-Kabę, w którą wmurowany jest dany Adamowi przez Boga, Czarny Kamień – największa świętość islamu. Za każdym okrążeniem należy podejść do Czarnego Kamienia i go pocałować.</p> <p>Al-Kaba była sanktuarium zanim powstał islam, potem została ona przystosowana do potrzeb nowego kultu. Za życia Mahometa na sanktuarium składał się drewniany budynek, z posązkami licznych bożków, stał także Czarny Kamień. Prorok kazał wyrzucić posągi jednakże zachował kult Kamienia, jak i tradycję pogańskich pielgrzymek do świątyni, która w dzisiejszej postaci powstała w VIII wieku. Fundamenty świątyni miały ponoć sięgać siódmej ziemi.</p> <p>Potem między wzgórzami As- Safa i Al-Marwa odbywa się bieg symbolizujący rozpaczliwe poszukiwanie wody przez Hagar dla Izmaela. Następnie pielgrzymi piją wodę ze źródła Zamzam. Słuchają uroczystego kazania w Al-Kabie.</p> <p>Następnie spędzają noc na modlitwie na równinie Arafat. Tam też odbywa się ceremonia postoju. Od południa do zachodu słońca pielgrzymi stoją wznosząc modły do Boga. Następnego dnia ma miejsce symboliczne kamienowanie szatana. Trzy diabły, które miały</p>

		podziękowanie za okazaną łaskę.		<p>kusić Ibrahima (Abrahama), aby nie składał swego syna w ofierze Bogu, wyobrażone są tu w postaci trzech kamieni. Pielgrzymi obrzucają je uzbieranym wcześniej kamieniami. Kolejnego dnia zarówno pielgrzymi jak i muzułmanie na całym świecie jednoczą się w ceremoniach najważniejszego święta islamu – ŚWIĘTA OFIAR (trwa ono 4 dni). Składają Bogu ofiarę ze zwierzęcia. Mięso to jest spżywane w ciągu następnych trzech dni. Następnie zdejmuje się IHRAM (specjalne białe szaty) i mężczyźni się golą. Znowu siedmiokrotnie okrążają czarny kamień, mogą też udać się na kolejne kamienowanie szatana.</p>
--	--	---------------------------------	--	---

9. Odnieś się do wiedzy uczniów na temat symboli religijnych i talizmanów. Zapytaj jaką pełnią rolę i czy znają symbole islamu oraz talizmany używane przez muzułmanów. Następnie rozdaj każdemu uczniowi ilustracje z symbolami islamu *Material dla ucznia nr 4. Symbole islamu.* Porozmawiaj z uczniami na temat ich symboliki:

SYMBOLE ISLAMU

- **Półksiężyc(hilal)**

Muzułmanie uważają, że księżyc czy gwiazdy, jako część stworzenia Bożego, nie mogą przynieść ludziom żadnej szkody i nie mają żadnego wpływu na wydarzenia na Ziemi. Allah stworzył je dla dobra ludzkości, co zapisane jest w Koranie: *Oni będą ciebie pytać o fazy księżycy w nowiu. Powiedz: „To są oznaczenia czasu dla ludzi i dla pielgrzymki.” [TZQ 2:189]* .Uczeni muzułmańscy twierdzą, że Allah stworzył je z trzech powodów: aby zdołały niebiosy, aby odstraszały szatany, i aby pomagały w znajdowaniu właściwej drogi: *On jest Tym, który uczynił dla was gwiazdy, abyście kierowali się według nich w ciemnościach - na lądzie i na morzu.* [TZQ 6:97]

- **Szahada (šahādah)** – wyznanie wiary, będące jednym z pięciu obowiązków każdego muzułmanina. Składa się ono ze słów: *nie ma Boga prócz Allaha, a Mahomet jest Jego prorokiem.*

TALIZMANY

- **Dłoń Fatimy**

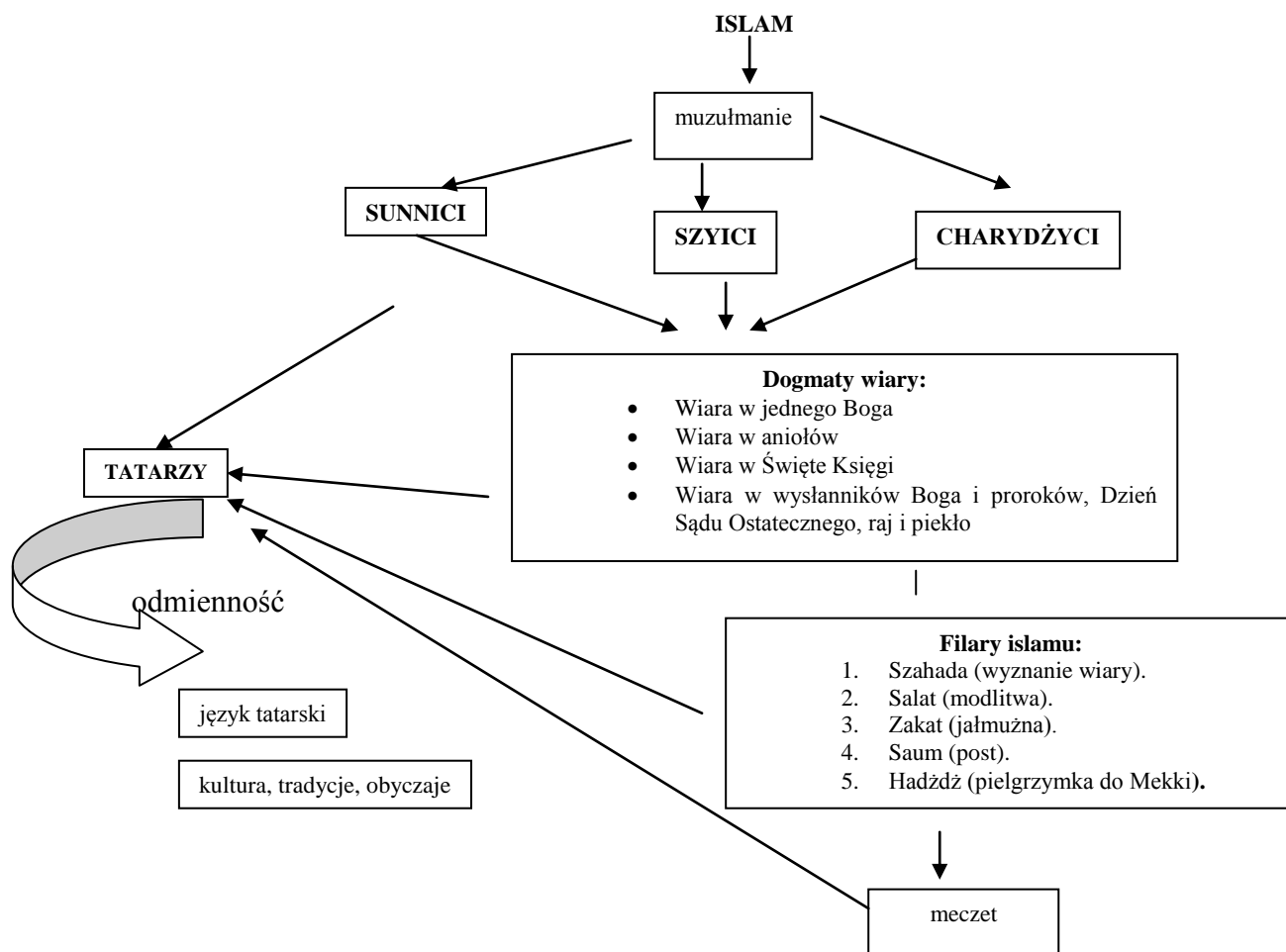
Fatima była córką proroka Mahometa, która jako jedyna z dzieci dożyła dorosłego wieku. Uznawana jest przez muzułmanów za ideał matki i żony. Wśród szyitów rozwinął się kult Fatimy podobny do kultu Matki Boskiej. Jest talizmanem przeciwko złemu urokowi.

Umieszczana jest nad drzwiami domostw, szczególnie w Tunezji, Maroku; bądź noszona jako wisior na szyi. Pięć palców dłoni to pięć strzał Islamu. Jest potężnym amuletem ochronnym. Pomaga osiągnąć siłę, moc, wzmocnić wiarę, mieć szczęście do Łaski Bożej. Chroni przed strachem, przygnębieniem, nieszczęściem, pechem.

• **Oko Proroka (Nazar –Bonjuk)**

Nie wywodzi się z Islamu czy buddyzmu. To raczej historia wywodząca się z pradawnych, przed muzułmańskich wierzeń. Dawniej wierzone w rzucanie złych czarów i uroków, talizman miał chronić przed „złym spojrzeniem”. Oko proroka to symbol, przeważnie granatowo - biały w kształcie oka o różnych rozmiarach. Znajduje się nad wejściem do większości domów czy namiotów kurdyjskich. Noszony także na szyi jako wisior. Służy ochronie przed „złym spojrzeniem”. Symbolizuje oko Opatrzności Bożej i chroni przed tzw. „złym okiem”, zawiścią, zazdrością, nieszczęściem, zaś złe życzenia odbija od osoby posiadającej ten wisior i odsyła z powrotem do ich nadawcy. Dawniej często używany był do ochrony dzieci i osób zmuszonych do kontaktów z nieżyczliwymi ludźmi, np. z konkurencją w sprawach zawodowych. Teraz również popularna pamiątka z wakacji.

10. Usystematyzuj zdobytą dotychczas przez uczniów wiedzę. Powróć do stworzonej na początku zajęć mapy skojarzeń dotyczącej Tatarów. Na podstawie wiadomości, które uczniowie zdobyli w czasie trwania zajęć spróbuj wspólnie z nimi stworzyć nową mapę skojarzeń:

11. Dokonaj nowego podziału na grupy. Rozdaj każdej z nich *Materiał dla ucznia nr 5. Tatarzy polscy – religia, tradycje, obyczaje*. Grupy na podstawie:

- a) panelu indywidualnego pt. „Jestem muzułmaninem”,
- b) wywiadu z przedstawicielem mniejszości tatarskiej – Dariuszem Szehidewiczem,
- c) fragmentów książki Agnieszki Kosowicz i Agaty Marek pt. „Muzułmanie i uchodźcy w polskim społeczeństwie”

przygotowują w formie plakatu, mapy skojarzeń lub innej formie graficznej informacje dotyczące:

GRUPA I:

- pochodzenia Tatarów polskich oraz ich poczucia odrębności,
- życia codziennego i funkcjonowania społeczności tatarskiej w Polsce,

GRUPA II

- doktryny religijnej Tatarów, zwyczajów dotyczących modlitwy,
- realizacji przez przedstawicieli mniejszości tatarskiej w Polsce 5 filarów islamu,

GRUPA III

- przyczyn zaniku języka tatarskiego i problemów związanych z jego przywróceniem,
- kultury tatarskiej (obrzędów i zwyczajów) w tym: obyczajów związanych z narodzinami dziecka, weselem i pogrzebem, najważniejszych świąt,

GRUPA IV

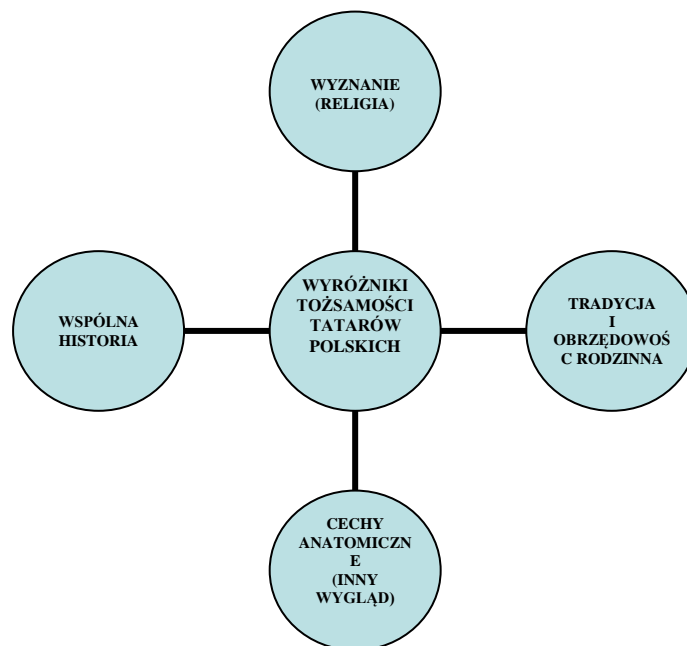
- stosunku innych wyznawców islamu – Arabów do Tatarów polskich,
- wpływu Tatarów na kulturę polską,

GRUPA V

- aktywności społeczno – kulturalnej organizacji zrzeszającej Tatarów polskich,
- stosunku Polaków do Tatarów jako przedstawicieli mniejszości etnicznej.

12. Poproś grupy o prezentację wyników pracy na forum klasy (poprzez przyczepienie arkuszy do tablicy i ich odczytanie). Koryguj ewentualne błędy i uzupełniaj braki. Poleć, aby w czasie prezentacji pozostali uczniowie robili notatki.

13. Przeprowadź z uczniami dyskusję dotyczącą tożsamości Tatarów polskich. Porozmawiaj o tym, czy i w jaki sposób Tatarzy polscy budują swoją tożsamość/ tożsamość grupową? Wnioski wpisuj na przygotowanym przed lekcją diagramie kołowym. Kieruj dyskusją w taki sposób, aby uczestnicy warsztatu wymienili 4 wyróżniki kulturowe. Przykładowy, wypełniony diagram kołowy znajduje się poniżej:

14. Wróć do plakatu zawierającego zapis „burzy mózgów” na temat pojęcia „islam”. Przeanalizuj je wspólnie z uczniami. Zapytaj, na ile warsztaty dotyczące islamu oraz kultury tatarskiej zmieniły ich nastawienie do muzułmanów i ich kultury. Które z zapisanych propozycji uważają za krzywdzące a nawet obraźliwe w odniesieniu do Tatarów – jako wyznawców islamu?

15. Rekapitulacja. Podsumowaniem zajęć może być dyskusja na temat fragmentu tekstu dr Ghayasuddina Siddiqui dyrektora The Muslim Institute w Londynie: *„Nie ma chyba dnia, żeby słowo „islam” nie znalazło się w czołówkach doniesień ze świata. Prawie zawsze są to jednak niedobre wiadomości. Telewizjom i czytelnikom prasy na całym świecie można więc wybaczyć, że wyobrażają sobie, iż muzułmanie zajmują się tylko organizowaniem akcji terrorystycznych, dyskryminowaniem kobiet i mniejszości oraz uprawianiem bezmyślnej, fundamentalistycznej retoryki – i niczym innym. Tymczasem islam, jak wierzy większość muzułmanów i co potwierdza historia, pojawił się jako siła zmierzająca do ustanowienia sprawiedliwych stosunków, równości ludzkiej i rządów prawa. Cywilizacja, którą stworzył, słynęła z wiedzy i skromności, a także tolerancji, sprawiedliwości i dbałości o interes publiczny. Niczego z tych dawnych osiągnięć nie odnajdziemy w dzisiejszym świecie islamu”*.

oraz fragmentu wiersza Selima Chazbijewicza pt. „Tatarski sen”:

Mieszka we mnie Polak i Tatar

Jeden nosi maciejówkę drugi krymkę.

Szablę w snach ostrzą tak samo

Szalony poezją na stepach Kupczaku

Tatarską szablą walczą o Wielką Polskę

Wilcze futro z litewskich lasów

Leży na obu tak sam

Material dla nauczyciela nr 1

Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce

USTAWA

z dnia 6 stycznia 2005 r.

o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1.

Ustawa reguluje sprawy związane z zachowaniem i rozwojem tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz zachowaniem i rozwojem języka regionalnego, a także sposób realizacji zasady równego traktowania osób bez względu na pochodzenie etniczne oraz określa zadania i kompetencje organów administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego w zakresie tych spraw.

Art. 2.

1. Mniejszością narodową, w rozumieniu ustawy, jest grupa obywateli polskich, która spełnia łącznie następujące warunki:
 - 1) jest mniej liczebna od pozostałej części ludności Rzeczypospolitej Polskiej;
 - 2) w sposób istotny odróżnia się od pozostałych obywateli językiem, kulturą lub tradycją;
 - 3) dąży do zachowania swojego języka, kultury lub tradycji;
 - 4) ma świadomość własnej historycznej wspólnoty narodowej i jest ukierunkowana na jej wyrażanie i ochronę;
 - 5) jej przodkowie zamieszkivali obecne terytorium Rzeczypospolitej Polskiej od co najmniej 100 lat;
 - 6) utożsamia się z narodem zorganizowanym we własnym państwie.
2. Za mniejszości narodowe uznaje się następujące mniejszości:
 - 1) białoruską;
 - 2) czeską;
 - 3) litewską;
 - 4) niemiecką;
 - 5) ormiańską;
 - 6) rosyjską;
 - 7) słowacką;
 - 8) ukraińską;
 - 9) żydowską.
3. Mniejszością etniczną, w rozumieniu ustawy, jest grupa obywateli polskich, która spełnia łącznie następujące warunki:
 - 1) jest mniej liczebna od pozostałej części ludności Rzeczypospolitej Polskiej;
 - 2) w sposób istotny odróżnia się od pozostałych obywateli językiem, kulturą lub tradycją;
 - 3) dąży do zachowania swojego języka, kultury lub tradycji;
 - 4) ma świadomość własnej historycznej wspólnoty etnicznej i jest ukierunkowana na jej wyrażanie i ochronę;
 - 5) jej przodkowie
 - 6) nie utożsamia się z narodem zorganizowanym we własnym państwie.
4. Za mniejszości etniczne uznaje się następujące mniejszości:
 - 1) karaïmską;
 - 2) łemkowską;
 - 3) romską;
 - 4) tatarską.

Opracowano na podstawie: Dz. U. z 2005 r. Nr 17, poz. 141, Nr 62, poz. 550, z 2009 r. Nr 31, poz. 206, Nr 157, poz. 1241

Material dla nauczyciela nr 2

Sunnici i szyici

Islam jest jeden, a jego wyznawcy — muzułmanie tworzą jedną wspólnotę (umme). W islamie nie ma sformalizowanej struktury kościelnej, wszyscy wyznawcy powinni żyć zgodnie z nakazami Koranu i tradycji Proroka. Islam jednak nie jest jednolity — podstawowy podział na sunnitów i szyitów powstał tuż po śmierci Mahometa. Podział dokonał się nie z powodu różnic dotyczących zasad religii, ale z powodów politycznych i prawnych. Po śmierci Mahometa muzułmanie zastanawiali się, w jaki sposób wybrać przywódcę. Część z nich uważała, że następca Proroka powinien wywodzić się z jego rodziny i dlatego popierała Alego, kuzyna i zięcia Mahometa. Muzułmanie ci zostali nazwani partią Alego (arab. sziat Ali). Ten odłam islamu zwany jest szyizmem. Szyici są w islamie mniejszością, stanowią ok. 10 procent ogółu muzułmanów.

Pozostali muzułmanie (ok. 90 procent) to sunnici, Nazwa „sunnici” pochodzi od sunny, czyli tradycji Proroka, drugiego (po Koranie) ważnego źródła prawa muzułmańskiego. Sunnici uważają, że kalif powinien zostać wybrany spośród najwybitniejszych muzułmanów i nie jest konieczne, by pochodzić z rodziny Mahometa. Ich stanowisko zwyciężyło — pierwszym kalifem po śmierci Mahometa został Abu Bakr, przyjaciel i towarzysz Mahometa, ojciec jego ukochanej żony Aiszy, który jednak nie należał do rodziny Proroka. Ali i jego zwolennicy przystali na ten wybór, choć w tradycji szyickiej utrzymuje się, że zostali do tego zmuszeni. Abu Bakr panował tylko dwa lata.

Szyici szczególnie czcią otaczają Alego (zginął z rąk jednego ze swoich zwolenników, który uważał, że Ali jest nie dość ortodoksyjny) i jego synów, którzy zginęli z rąk sunnitów. Najważniejsze święto szyickie — Aszura — jest obchodzone na pamiątkę męczeńskiej śmierci Al-Husajna, syna Alego i Fatimy. Szyici często byli prześladowani. Z tego powodu rozwinęli praktykę ukrywania swoich prawdziwych przekonań i udawania, że uznają panujące zasady.

źródło: Kosowicz A, Marek A., *Muzułmanie i uchodźcy w polskim społeczeństwie*, 2008, ISBN 978-83-9232007-8-4, s. 25

Charydźcy (ok.2%) 657 r.

Charydżyzm (arab. خوارج, chawāridż) - najmniejszy z trzech nurtów islamu obok sunnizmu i szyizmu. Był pierwszą grupą rozłamową w tej religii, co miało miejsce wskutek sporu o sukcesję do tronu kalifa. Charydźcy oddzielili się od głównego nurtu islamu podczas bitwy pod Siffin (657). Ali przyjął pertraktacje, czym zraził do siebie część swych zwolenników, uważających iż jedynie walka rozstrzygnąć może spór o sukcesję po proroku. Wyznają egalitaryzm i skrajnie surową etykę - nie uznają rozróżnienia między wiarą a czynami, twierdząc iż osoba popełniająca ciężki grzech staje się niewiernym. Obecnie istnieje tylko najmniej radykalna ich gałąź: ibadyci w Algierii, Omanie i Bahrajnie. Charydźcy czuli odrazę do koncepcji głoszącej, że namiestnictwo Proroka jest dostępne tylko dla członków wybranych klanów, jak to utrzymują sunnici i szyici. Twierdzili zaś, że kalifem może być obrany każdy głęboko wierzący i prawy muzułmanin, podobnie zresztą jak w przypadku odejścia od czystego islamu, powinien być usuwany. Charadźcy byli i pozostają nadal surowymi fundamentalistami, interpretującymi Koran w sposób dosłowny. Charadźcy angażowali się w gwałtowne zamachy terrorystyczne, skierowane przeciwko muzułmanom nie podzielającym ich poglądów. Jedyne pozostałe po nich podsektą są ibadyci, żyjący w Omanie i północno-wschodniej Afryce. Różnice, jakie wystąpiły w historii islamu, odnosiły się mniej do zagadnień teoretycznych i dogmatycznych, a więcej do zagadnień społeczno-politycznych. Sekty w islamie różniły się między sobą w sprawach teologii, ale większe różnice występowały w sprawach praktycznych, jak np., kto powinien kierować społecznością muzułmańską.

źródło: *Islam - Podział, odłamy i religie pokrewne*, http://www.religie.424.pl/islam_podzial-odlamy-i-religie-pokrewne,1445,article.html

Materiał dla ucznia nr 1

Kim są muzułmanie?

Instrukcja:

Przeczytajcie tekst a następnie sformułujcie odpowiedź na postawione w tytule pytanie: Kim są muzułmanie? uwzględniając informacje o:

- a. liczebności muzułmanów na świecie,
- b. genezy powstania nowej religii,
- c. postaci Mahometa: najważniejszych wydarzeń w jego życiu,
- d. okoliczności objawienia świętej księgi muzułmanów - Koranu,
- e. miejsca założenia pierwszej gminy muzułmańskiej – *ummy* oraz zasad jej funkcjonowania,
- f. losów islamu po śmierci Mahometa.

Kim są muzułmanie?

Muzułmanie to wyznawcy islamu, trzeciej, po judaizmie i chrześcijaństwie, monoteistycznej religii. Słowo „islam” znaczy po arabsku „poddanie się Bogu”. Muzułmanów jest na świecie ok. 1,2 miliarda, mieszkają w bardzo wielu krajach na wszystkich kontynentach.

Islam narodził się na terenie Azji Mniejszej, w Mekce, na terenie dzisiejszej Arabii Saudyjskiej, w VII wieku naszej ery. Jest to więc najmłodsza z trzech monoteistycznych religii. Twórcą islamu był Mahomet, który urodził się ok. 570 r. w Mekce. Ojciec Mahometa zmarł przed narodzeniem syna, a matka, gdy miał zaledwie sześć lat. Mahomet wychowywał się w rodzinie swego stryja. Gdy dorósł, zaczął pracować u bogatej wdowy Chadidży jako agent trudniący się handlem z Syrią. Gdy miał dwadzieścia pięć lat ożenił się z nią. Chadidża była starsza od niego o ok. 15 lat. Ich małżeństwo było bardzo szczęśliwe, mieli kilkoro dzieci, z których wieku dorosłego dożyła jednak tylko jedna córka, Fatima. Mahomet dzięki majątkowi żony zyskał wysoką pozycję społeczną. Miał też czas na rozmyślenia i co roku spędzał na nich miesiąc na górze Hira, niedaleko Mekki. Tam właśnie pewnej nocy, w roku 610, we śnie nawiedził Mahometa archanioł Gabriel i objawił mu pierwszy fragment Koranu, świętej księgi muzułmanów. Gabriel na rozkaz Boga nawiedzał Mahometa jeszcze wielokrotnie, aż do samej śmierci Mahometa w 632 roku — objawił mu w ten sposób, fragment po fragmencie, cały Koran. Mahomet początkowo był zaniepokojony tym, co go spotyka, obawiał się nawet, czy nie jest opętany, ale w końcu uwierzył w swoją misję i zaczął nauczać nowej religii. Nakaz głoszenia nowej religii otrzymał zresztą od archanioła Gabriela. Pierwszymi osobami, które dały wiarę jego objawieniom, były żona Chadidża, stryj Abu Talib, jego syn Ali i niewolnik Zajd, któremu Mahomet darował wolność. Mahomet zaczął nawracać na islam mieszkańców Mekki. Religia szybko zdobywała nowych wyznawców, zaczęto mówić o niej w całej Arabii.

Mekkańczycy w większości byli politeistami, czyli, jak byśmy dziś powiedzieli, poganami, i dopóki Mahomet nie potępiał ich bóstw, dopóty odnosili się do nowej religii tolerancyjnie. Ale gdy Mahomet zaczął nastawać, by wyrzekli się swoich bogów oraz by bogaci dzielili się z biednymi (to jeden z obowiązków muzułmanina), a także otwarcie ogłosił, że ludzie są równi wobec Boga, doszło do konfliktu. Sytuacja stała się dla muzułmanów na tyle niebezpieczna, że Mahomet udał się w poszukiwaniu schronienia dla siebie i swoich zwolenników do Jasribu (obecnie Medyna). Tam sytuacja społeczno-polityczna była inna niż w Mekce — istniała władza centralna, mieszkano tam też stosunkowo dużo wyznawców religii monoteistycznych — chrześcijan i żydów. Mahomet uzyskał od władz Medyny gwarancje bezpieczeństwa dla wyznawców nowej religii, po czym wrócił do Mekki i nakazał swoim zwolennikom udać się do Medyny.

Mahomet nie do razu wyruszył do Medyny, zrobił to dopiero wtedy, gdy w kolejnym objawieniu Bóg mu na to pozwolił. Było to w roku 622. Ten rok uznawany jest za początek ery muzułmańskiej — według muzułmańskiego kalendarza jest to rok pierwszy. Jak wiadomo, dla chrześcijan pierwszym rokiem nowej ery, punktem, od którego mierzy się czas, jest rok narodzenia Chrystusa.

Kalendarz muzułmański różni się od używanego w znaczącej części świata, czyli kalendarza gregoriańskiego. Rok muzułmański składa się z 2 miesięcy po 29 lub 30 dni i jest o 11 dni krótszy od używanego w naszym kręgu kulturowym. Święta muzułmańskie w stosunku do naszego kalendarza są ruchome, nie ma też np. miesięcy zimowych czy letnich, miesiące przesuwają się co roku właśnie o 11 dni. 28 grudnia 2008 roku dla muzułmanów kończy się rok 1429 i następnego dnia rozpocznie się rok 1430.

*Właśnie w Medynie założył Mahomet pierwszą gminę muzułmańską, *ummę*. Tam też mieszkał do swojej śmierci w 632 roku. Do *ummy* należeli wszyscy, którzy wierzyli w Boga, należeli więc do niej również chrześcijanie i żydzi, jeśli tego chcieli. Według zasad islamu muzułmanie wierzą w tego samego co żydzi i chrześcijanie Boga, toteż muzułmanie nie robili żadnych przeszkód wyznawcom religii monoteistycznych w przyjęciu do społeczności. Podstawą przynależności do *ummy* była wiara w jednego Boga. Była to wówczas idea rewolucyjna, gdyż w tamtych czasach liczyła się przede wszystkim więź plemienna i klanowa. Dla porządku dodajmy, że pewne napięcia na tle religijnym z plemionami żydowskimi się zdarzały, część żydów bowiem nie chciała uznać, że Bóg wybrał swego ostatniego proroka spośród plemienia arabskiego — żydzi uważali się za „naród wybrany”.*

Mahomet był nie tylko przywódcą religijnym, ale również wojskowym i politycznym. Prowadził nieustające wojny z zewnętrznymi wrogami, starał się też zdobyć jak najwięcej zwolenników dla nowej religii. Był zdolnym przywódcą wojskowym — bitwy jakie stoczył, były w większości wygrane. Udało mu się z czasem podbić Mekkę i symbolicznie przejść dla islamu Al-Kabę, najważniejszą świątynię w islamie, niszcząc znajdujące się w niej posągi pogańskich bożków, należące do politeistycznej tradycji arabskiej. Po podboju Mekki nadal mieszkał w Medynie, ale w ostatnim roku swego życia odbył pielgrzymkę do Mekki, ustanawiając zarazem ten zwyczaj. Zmarł u szczytu kariery politycznej i religijnej. Po jego śmierci spośród najbardziej zasłużonych i bogobożnych wyznawców islamu wybrano przywódcę wspólnoty muzułmańskiej — kalifa.

Mahomet nawrócił Arabów na monoteizm i jednocześnie był twórcą pierwszego państwa łączącego cały naród arabski.

Co to znaczy być muzułmaninem?

Aby nim być, trzeba wierzyć w podstawowe dogmaty islamu, przekazane ludziom przez Boga za pośrednictwem proroków i wysłanników oraz wykonywać ściśle określone rytualne obowiązki. Słowo „islam” znaczy po arabsku „poddanie się Bogu” i to powinien uczynić każdy muzułmanin.

źródło: Kosowicz A, Marek A., *Muzułmanie i uchodźcy w polskim społeczeństwie*, 2008, ISBN 978-83-9232007-8-4, s. 7-9

Materiał dla ucznia nr 2

Dogmaty wiary muzułmanów. Meczet - muzułmański dom modlitwy

Instrukcja:

1. Wybierzcie lidera grupy.
2. Po przeczytaniu tekstu przygotujcie w dowolnej formie graficznej np. plakatu, mapy skojarzeń krótką prezentację na temat jednego z 5 dogmatów wiary muzułmanów: Wiary w jednego Boga.

GRUPA I

Wiara w jednego Boga

Słowo „Allah” po arabsku znaczy po prostu: Bóg. W islamie Bóg ma jeszcze 99 innych pięknych imion, np. Miłosierny, Litościwy. Według islamu jest to ten sam Bóg, który czczony jest w judaizmie i chrześcijaństwie, tylko inaczej rozumiany. Muzułmanie uważają, że ich rozumienie Boga jest jedynym właściwym, a chrześcijanie i Żydzi nie zrozumieli do końca lub wypaczyli Słowo Boże.

Bóg jest jeden i jedyny, a zaprzeczanie temu jest najcięższym grzechem. Każdy muzułmanin odmawia pięć razy dziennie modlitwę, której istotne słowa stanowią potwierdzenie tej prawdy: „Nie ma bóstwa prócz Boga (arab. Allaha)”.

Człowiek jest winien Bogu całkowite posuszeństwo, jest jego sługą — a nie, jak w chrześcijaństwie „dzieckiem Bożym” — i musi wykonywać jego rozkazy. Bóg wyznaczył zasady rządzące światem i należy je spełniać, człowiek nie powinien kierować się własnymi przekonaniem tylko starać się spełnić wolę Boga. Bóg istnieje poza światem, nie ma żadnych określonych cech fizycznych. Inaczej niż mówi o tym w Biblia, człowiek nie został stworzony „na obraz i podobieństwo Boże”. To co muzułmanie zdecydowanie i jednoznacznie odrzucają z chrześcijaństwa to dogmat Trójcy Świętej. Muzułmanie uważają, że dodawanie Bogu towarzyszy jest wielkim grzechem. W islamie można się modlić tylko do Boga, odrzuca się kult świętych czy jakichkolwiek innych osób prócz Boga. Mahomet jest dla ludzi wzorem do naśladowania, ale jest tylko człowiekiem. Nie można się np. do niego modlić, tak jak w chrześcijaństwie można się modlić do Matki Boskiej czy świętych.

źródło: Kosowicz A, Marek A., *Muzułmanie i uchodźcy w polskim społeczeństwie*, 2008, ISBN 978-83-9232007-8-4, s. 9-10

GRUPA II

Instrukcja:

1. Wybierzcie lidera grupy.
2. Po przeczytaniu tekstu przygotujcie w dowolnej formie graficznej np. plakatu, mapy skojarzeń krótką prezentację na temat jednego z 5 dogmatów wiary muzułmanów: Wiary w aniołów.

Aniołowie

Istnienie aniołów jest zapisane w Koranie. Aniołowie zostali stworzeni przez Boga ze światła i są istotami bezcielesnymi. Tak jak ludzie są istotami rozumnymi.

W dniu Sądu Ostatecznego będą trzymać tron Boży, odczytywać księgi z zapisanymi w nich ludzkimi uczynkami i wykonywać wyroki Boże. Na ziemi aniołowie wspierają ludzi w trudnych sytuacjach i chronią ich. Aniołowie przekazują też ludziom Boże posłannictwo. Prócz aniołów istnieją jeszcze inne duchowe istoty: dżiny, złe duchy i upadli aniołowie. Dżiny stworzone są z ognia bez dymu. Są rozumnymi istotami, dzielą się na dobre i złe, potrafią przybierać dowolne formy cielesne, umieją bardzo ciężko pracować. Idea dżinów jest bardzo rozwinięta w muzułmańskiej tradycji ludowej.

Jednym z upadłych aniołów jest Iblis — odpowiednik szatana. Został on wygnany przez Boga z raju za to, że sprzeciwił się Jego woli — nie chciał się pokłonić pierwszemu człowiekowi, Adamowi. Kolejnym złym czynem szatana było nakłonienie do złamania zakazu Boga przez Ewę i Adama, czyli do zjedzenia owocu z drzewa zakazanego. Wygnany z raju Iblis wodzi ludzi na pokuszenie i stara się ich skłonić do grzechu. Iblis nie jest jedynym szatanem. Jest ich więcej, mieszkają najczęściej w takich miejscach jak śmietniki, cmentarze, rzeźnie lub łaźnie.

źródło: Kosowicz A, Marek A., *Muzułmanie i uchodźcy w polskim społeczeństwie*, 2008, ISBN 978-83-9232007-8-4, s. 10

GRUPA III

Instrukcja:

1. Wybierzcie lidera grupy.
2. Po przeczytaniu tekstu przygotujcie w dowolnej formie graficznej np. plakatu, mapy skojarzeń krótką prezentację na temat jednego z 5 dogmatów wiary muzułmanów: Święte księgi.

Święte księgi

To księgi przekazane przez Boga ludziom na drodze objawienia, czyli księgi objawione. Muzułmanie uznają za święte Pięcioksiąg, czyli Torę (często uważa się, że pod tą nazwą kryje się cały Stary Testament), Psalmi Dawidowe, Ewangelie i sam Koran.

Koran jest jednak uznawany za księgę najdoskonalszą, muzułmanie uważają, że wcześniejsze księgi zawierały błędy i zniekształcenia boskiego objawienia. Koran to spisane objawienia Mahometa, których doznał przez 22 lata. Został spisany w literackim języku arabskim i nie powinien być tłumaczony na inne języki, by tłumaczenie nie wypaczyło tego, co Bóg chciał przekazać Mahometowi. Współcześnie praktyka jest taka, że w wielu krajach Koran wydaje się dwujęzycznie — w języku arabskim i używanym w danym kraju. Biblii i Tory muzułmanie właściwie nie czytają.

źródło: Kosowicz A, Marek A., *Muzułmanie i uchodźcy w polskim społeczeństwie*, 2008, ISBN 978-83-9232007-8-4, s. 11

GRUPA IV

Instrukcja:

1. Wybierzcie lidera grupy.
2. Po przeczytaniu tekstu przygotujcie w dowolnej formie graficznej np. plakatu, mapy skojarzeń krótką prezentację na temat jednego z 5 dogmatów wiary muzułmanów: wiary w wysłanników Boga i proroków, Dzień Sądu Ostatecznego, raj i piekło.

Wysłannicy Boga i prorocy

Od zarania ludzkości Bóg przysyłał ludziom swoich posłańców. Przekazywali oni ludziom zasady wiary w Boga i ostrzegali ich przed popełnianiem grzechów.

Muzułmanie uznają wszystkich proroków uznawanych przez judaizm i chrześcijaństwo, tylko inaczej ich przedstawiają. Wysłannik tym różni się od proroka, że przynosi „księgę”, prócz tego, że tak jak prorok głosi Słowo Boże. Wysłannikami Boga byli Mahomet, Jezus (po arabsku Isa) i Mojżesz (po arabsku Musa).

Dzień Sądu Ostatecznego, raj i piekło

Śmierć według islamu jest czymś nieuniknionym, ale nie jest końcem ostatecznym. Jest przejściem do innego życia. Śmierć nie jest zła, jest nawet uważana za zjawisko pozytywne — powrót do Boga. Człowiek jest zabierany z ziemi przez anioła śmierci, który oddziela duszę od ciała i zabierają do Boga. Jeśli Bóg wybaczy człowiekowi grzechy, dusza wraca do ciała, jeśli nie, wraz z innymi duszami czeka na męki piekielne. Zmartwychwstanie nastąpi dopiero na końcu istnienia wszechświata. Wtedy ludzie powstaną z martwych, by udać się na Sąd Ostateczny, który jest tak samo nieunikniony jak śmierć i koniec świata. Ludzie zgromadzą się przed tronem Bożym i będą zdawać Bogu, w obecności aniołów i proroków, relację ze swych uczynków.

Aniołowie otworzą księgi złych i dobrych uczynków, w których zapisywali wszystkie ludzkie czyny. Na boskiej wadze zostanie zważona dobroć i sprawiedliwość każdego człowieka, po czym Bóg niezwłocznie każdego osądzi. Ostatnim „egzaminem” będzie most nad piekłem, cienki jak włos, którym przechodzić się będzie do raj. Grzesznicy spadną z niego prosto w ogień piekielny, a dobrzy ludzi dotrą do bram raj.

Islam uznaje również coś w rodzaju czyścica — tam znajdują się ludzie, których złe i dobre uczynki się równoważą. W czyścicu dusze będą przebywały, dopóki nie odpokutują swoich grzechów — wtedy mają szansę dostać się do nieba.

Raj jest nagrodą za dobre uczynki. Przedstawiany jest jako ogród. Są w nim rzeki z najczystsza wodą, a także strumienie mleka, miodu i wina, którego spożywanie na Ziemi było zabronione. Ludzie w raj noszą pięknie zdobione szaty, mogą odpoczywać na brokatowych dywanach i wyścielanych poduszkami łóżach. Usługują im hurysy (mężczyznom) i piękni młodzieńcy (kobietom).

Piekło to miejsce wiecznej kary dla grzeszników potępionych na Sądzie Ostatecznym. Cechą charakterystyczną piekła jest wszechobecny i trawiący wszystko ogień i żar.

źródło: Kosowicz A, Marek A., *Muzułmanie i uchodźcy w polskim społeczeństwie*, 2008, ISBN 978-83-9232007-8-4, s. 11
- 12

GRUPA V

Instrukcja:

1. Wybierzcie lidera grupy.
2. Po przeczytaniu tekstu przygotujcie w dowolnej formie np. plakatu, mapy skojarzeń krótką prezentację na temat: meczetu i jego funkcji.
3. Wyjaśnijcie, jak rozumiecie słowa Mahometa, który głosił iż meczetem (czyli miejscem modlitwy) może być cały świat.

Adam Wąs „Meczet i jego funkcje”

W języku arabskim istnieją dwa pojęcia odnoszące się do meczetu: masdzid i dżami.

Pierwszy oznacza budowlę, w której oddaje się cześć Bogu. Drugi termin odnosi się również do budowli służącej przede wszystkim do zgromadzeń mułmanów na piątkową modlitwę. Każdy dom modlitwy, niezależnie od rozmiarów, może służyć jako masdzid. Natomiast dżami, czyli – najogólniej mówiąc – „meczet piątkowy” gromadzi wiernych nie tylko na modlitwę, ale także na wysłuchanie szczególnego piątkowego kazania (chutby). W przekonaniu wielu mułmanów ten rodzaj meczetu powinien istnieć w każdym mieście, z racji jego symbolicznej (i często politycznej) funkcji. Współcześnie różnica pomiędzy obydwoma typami nie jest już tak wyraźna jak w przeszłości. W pewnym sensie meczet odgrywa w społeczności mułmańskiej podobną rolę jak kościół dla wspólnot chrześcijańskich. Rola meczetu jest jednak bardziej kompleksowa. W nim mułmanie modlą się, wysłuchują piątkowych kazań, zbierają i rozdzielają obowiązkową jałmużnę (zakat), uczestniczą w lekcjach religii i wsłuchują się w komentarze do koranicznego przesłania. Meczet nabiera szczególnego charakteru podczas ramadanu, gromadząc – zwłaszcza pod koniec postu – liczne rzesze mułmanów na nocnej modlitwie i recytacji Koranu. Meczet pełni także wiele funkcji, które nie mają religijnego charakteru. Służy on jako forum dyskusji i zebrań oraz jako miejsce ogłaszania sądów i tzw. fatwy, czyli formalnej opinii, wydanej przez prawnika mułmańskiego (muftego). Islamska świątynia związana jest też z cyklem życia mułmanina. Jej odwiedzanie staje się powszechne przy dokonywaniu obrzezania, zawieraniu związków małżeńskich, rozwiązywania kwestii spornych i modlitw pogrzebowych. W codziennym życiu meczet jest dla wielu, zwłaszcza dla biednych, miejscem schronienia. Jako instytucja stanowi on istotny element współczesnych centrów islamskich i odgrywa

podstawową rolę w kształtowaniu tożsamości wspólnoty muzułmańskiej. Meczet jest także miejscem, gdzie podejmuje się religijną działalność edukacyjną na wszystkich poziomach. Dzieci i młodzież poznają zasady wiary w istniejących przy meczecie bardziej lub mniej zorganizowanych szkołach koranicznych (madrasa). Nauczyciel siedzący wśród uczniów lub studentów to nie tylko praktyka z początku istnienia islamu, ale obraz, który można zobaczyć także dziś. Również uczeni muzułmańscy wybierają meczet jako miejsce spotkań i dyskusji. W tym kontekście warto zaznaczyć, że znane i cenione współczesne uniwersytety powstały właśnie na bazie meczetów (na przykład Al-Azhar w Kairze czy Az-Zajtuna w Tunisie). Poza tym przy meczecie z reguły tworzone są instytucje, które podejmują ważne dla muzułmanów sprawy społeczne, polityczne i religijne. Na uwagę zasługuje fakt, że we wczesnym islamie nie przywiązywano wielkiej wagi do miejsca, gdzie odmawiano modlitwę. Zgodnie z tradycją, Mahomet miał głosić, że „meczetem”, a więc miejscem modlitwy, jest cały świat. Dlatego też pierwsi muzułmanie zanosili swe modły niemalże wszędzie. Następca Mahometa, Abu Bakr, na przykład zwykł modlić się w swoim ogrodzie. Jedyne miejsce, gdzie pierwsi muzułmanie gromadzili się w Mekce na modlitwie, była Kaaba. Natomiast po przejściu do Medyny w 622 roku do rangi symbolu urosł dziedziniec powstały przy domu Mahometa. Tam prorok nie tylko nauczał i wygłaszał kazania, ale przyjmował gości i załatwiał sprawy administracyjne, a nawet handlowe i polityczne. Podobny charakter miały meczety, które były zakładane przez przechodzące stopniowo na islam poszczególne plemiona arabskie. O meczecie, jako miejscu modlitwy mówi Koran m.in. w surze „Światło”: „W domach, które Bóg pozwolił wznieść i w których wspomina się Jego imię – głoszą Jemu chwałę o świcie i o zmierzchu; tych ludzi nie odciąga ani handel, ani kupno od wspomnienia Boga, odprawiania modlitwy i dawania jałmużny” (24, 36-37). Mimo iż za życia Mahometa i krótko po jego śmierci Żydom i chrześcijanom wolno było wstępować do meczetu bez większych problemów, w miarę upływu czasu praktykę tę zaczęto ograniczać ze względu na podkreślanie rytualnej czystości. Generalnie jednak niemuzułmanom zezwala się na odwiedziny meczetu przy zachowaniu określonych zasad. Dotyczą one zdejmowania butów i właściwego stroju, obowiązującego zwłaszcza kobiety.

źródło: Wąs A., (2008), *Meczet i jego funkcje*, <http://info.wiara.pl/doc/176310.Meczet-i-jego-funkcje>, [19 września 2009]

Materiał dla ucznia nr 3

Karta pracy. Filary islamu

Instrukcja:

Przeczytaj uważnie poniższy tekst i uzupełnij tabelę.

Każdy muzułmanin ma do wypełnienia określone obowiązki:

- 1) wyznanie wiary w jednego Boga (szahada);
- 2) modlitwę (salat);
- 3) post (saum);
- 4) jałmużnę (zakat);
- 5) pielgrzymkę do Mekki (hadżdż).

Wyznanie wiary W jednego Boga (szahada)

Szahada to formuła, powtarzana w rozmaitych sytuacjach, która jest potwierdzeniem dwóch dogmatów wiary: „Nie ma innego bóstwa prócz Boga (arab. Allaha), a Mahomet jest jego wysłannikiem”. Jej wypowiedzenie w obecności świadków jest warunkiem zostania muzułmaninem.

Modlitwa (salat)

Każdy muzułmanin powinien odmawiać modlitwę pięć razy dziennie o wyznaczonych porach dnia: przed wschodem słońca, w południe, po południu, przed zachodem słońca i w nocy. Dokładna godzina zależy od pory roku i położenia geograficznego. Dodatkowo w krajach muzułmańskich o porach modlitwy przypomina azan, czyli wołanie muezina z wieży minaretu. Modlitwę można odmawiać wszędzie, nie trzeba w tym celu koniecznie iść do domu modlitwy czy meczetu. Miejsce modlitwy powinno być uprzątnięte, muzułmanin modli się bez butów. Do modlitwy, w czasie której bije pokłony, muzułmanin używa maty lub modlitewnego dywanika. Nie wolno odmawiać modlitwy w miejscach nieczystych, takich jak cmentarz, rzeźnia, śmietnik czy łaźnia. Przed modlitwą należy się umyć wodą lub piaskiem.

Material dla ucznia nr 3

Karta pracy. Symbole islamu

Material dla ucznia nr 5

Tatarzy polscy – religia, tradycje, obyczaje

GRUPA I:

Instrukcja:

1. Wybierzcie lidera grupy.
2. Na podstawie:
 - a) panelu indywidualnego pt. „Jestem muzułmaninem” z wystawy pt. „Jestem stąd. Polska wielu narodów”,
 - b) wywiadu z przedstawicielem mniejszości tatarskiej – Dariuszem Szehidewiczem,
 - c) fragmentów książki Agnieszki Kosowicz i Agaty Marek pt. „Muzułmanie i uchodźcy w polskim społeczeństwie”przygotujcie w dowolnej formie graficznej np. plakatu, mapy skojarzeń informacje dotyczące:
 - a) pochodzenia Tatarów polskich oraz ich poczucia odrębności,
 - b) życia codziennego i funkcjonowania społeczności tatarskiej w Polsce.
3. Zaprezentujcie wyniki swojej pracy na forum klasy.

GRUPA II:

Instrukcja:

1. Wybierzcie lidera grupy.
2. Na podstawie:
 - a) panelu indywidualnego pt. „Jestem muzułmaninem” z wystawy pt. „Jestem stąd. Polska wielu narodów”,
 - b) wywiadu z przedstawicielem mniejszości tatarskiej – Dariuszem Szehidewiczem,
 - c) fragmentów książki Agnieszki Kosowicz i Agaty Marek pt. „Muzułmanie i uchodźcy w polskim społeczeństwie”przygotujcie w dowolnej formie graficznej np. plakatu, mapy skojarzeń informacje dotyczące:
 - a) doktryny religijnej Tatarów, zwyczajów dotyczących modlitwy,
 - b) realizacji przez przedstawicieli mniejszości tatarskiej w Polsce 5 filarów islamu.
3. Zaprezentujcie wyniki swojej pracy na forum klasy.

GRUPA III:

Instrukcja:

1. Wybierzcie lidera grupy.
2. Na podstawie:
 - a) panelu indywidualnego pt. „Jestem muzułmaninem” z wystawy pt. „Jestem stąd. Polska wielu narodów”,
 - b) wywiadu z przedstawicielem mniejszości tatarskiej – Dariuszem Szehidewiczem,
 - c) fragmentów książki Agnieszki Kosowicz i Agaty Marek pt. „Muzułmanie i uchodźcy w polskim społeczeństwie”przygotujcie w dowolnej formie graficznej np. plakatu, mapy skojarzeń informacje dotyczące:
 - a) przyczyn zaniku języka tatarskiego i problemów związanych z jego przywróceniem,
 - b) kultury tatarskiej (obrzędów i zwyczajów) w tym: obyczajów związanych z narodzinami dziecka, weselem i pogrzebem, najważniejszych świąt.
3. Zaprezentujcie wyniki swojej pracy na forum klasy.

GRUPA IV:

Instrukcja:

1. Wybierzcie lidera grupy.
2. Na podstawie:
 - a) panelu indywidualnego pt. „Jestem muzułmaninem” z wystawy pt. „Jestem stąd. Polska wielu narodów”,
 - b) wywiadu z przedstawicielem mniejszości tatarskiej – Dariuszem Szehidewiczem,

c) fragmentów książki Agnieszki Kosowicz i Agaty Marek pt. „Muzułmanie i uchodźcy w polskim społeczeństwie”

przygotujcie w dowolnej formie graficznej np. plakatu, mapy skojarzeń informacje dotyczące:

a) stosunku innych wyznawców islamu – Arabów do Tatarów polskich,

b) wpływu Tatarów na kulturę polską.

3. Zaprezentujcie wyniki swojej pracy na forum klasy.

GRUPA V:

Instrukcja:

1. Wybierzcie lidera grupy.

2. Na podstawie:

a) panelu indywidualnego pt. „Jestem muzułmaninem” z wystawy pt. „Jestem stąd. Polska wielu narodów”,

b) wywiadu z przedstawicielem mniejszości tatarskiej – Dariuszem Szehidewiczem,

c) fragmentów książki Agnieszki Kosowicz i Agaty Marek pt. „Muzułmanie i uchodźcy w polskim społeczeństwie”

przygotujcie w dowolnej formie graficznej np. plakatu, mapy skojarzeń informacje dotyczące:

a) aktywności społeczno – kulturalnej organizacji zrzeszającej Tatarów polskich,

b) stosunku Polaków do Tatarów jako przedstawicieli mniejszości etnicznej.

3. Zaprezentujcie wyniki swojej pracy na forum klasy.

Teksty do pracy w grupach (I-V)

TEKST I:

Wywiad z przedstawicielem mniejszości tatarskiej – Dariuszem Szehidewiczem

KIM JESTEM

Nazywam się Dariusz Szehidewicz. Jestem mężczyzną narodowości polskiej. Mam czterdzieści dwa lata. Jestem żonaty, mam dwójkę dzieci. Jestem muzułmaninem.

HOBBY

Interesuję się muzyką i sportem. Moim ulubionym zespołem muzycznym jest *The Eagles*, zwłaszcza utwór pt. *Hotel California*. Poza tym lubię filmy historyczne i *science fiction* oraz jedzenie tatarskie – szczególnie kołduny.

JĘZYK

Zarówno z rodzicami jak i dziadkami zawsze rozmawiałem w języku polskim. Poza tym znam rosyjski i angielski.

Moja babcia ze strony mamy pochodziła z Kresów Wschodnich, dlatego często wtrącała do języka polskiego pojedyncze słowa z białoruskiego oraz zwroty z okolic Nowogródka. Na Podlasiu określa się to jako mówienie „po chachlacku” - „po naszymu”.

Kiedy Tatarzy przybyli na tereny Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego, zawierali mieszane małżeństwa. To oraz dążenie do asymilacji z rdzenną ludnością zamieszkującą te tereny, przyczyniło się do zaniku języka tatarskiego.

Dzisiaj istnieje możliwość nauki naszego języka, ale kwestie finansowe uniemożliwiają realizację tego przedsięwzięcia. Sprowadzenie nauczyciela wiąże się z dużymi kosztami. Poza tym istnieje jeszcze drugi, poważniejszy problem: Tatarzy należeli do różnych plemion i posługiwali się nieco innymi językami. Pojawia się pytanie, którego uczyć - Tatarów krymskich, baszkirskich czy jeszcze innych?

Cieszę się, kiedy ludzie interesują się kulturą tatarską. Przyznam, że zależy mi na tym, aby wiedzieli o niej jak najwięcej. Co do nauki języka tatarskiego - nie uważam za konieczne, by Polacy go znali. Mi jest to potrzebne, bo jestem Tatarem. Jeżeli inni odkryją w sobie taką samą potrzebę - niech się go uczą.

TOŻSAMOŚĆ

Tożsamość to przynależność do danej grupy, której członkowie mają ze sobą coś wspólnego. O tożsamości narodowej czy etnicznej można więc mówić wtedy, gdy mamy poczucie wspólnoty z jakąś grupą.

Uważam, że na kształtowanie się tożsamości człowieka wpływa przede wszystkim dom rodzinny. Kiedy człowiek jest młody i niedoświadczony, to właśnie rodzice wpajają mu, czasami nawet na siłę, określone wartości. Przemycają w nich, między innymi, treści związane z pochodzeniem i religią. W moim przypadku były to korzenie tatarskie.

W późniejszym okresie na kształtowanie tożsamości duży wpływ ma szkoła, najbliższe otoczenie i rówieśnicy. W zależności od charakteru człowieka, od tego czy w domu rodzinnym zaszczerpiono mu poczucie więzi z jakąś grupą, zależy kształtowanie się tożsamości.

W wieku dorosłym, kiedy człowiek dojrzeva emocjonalnie, osobowość nadal się kształtuje poprzez zdobywanie nowych doświadczeń oraz wiedzy. Można wówczas zakotwiczyć się w poczuciu własnej tożsamości.

Wiele razy zadawano mi pytanie, jaka jest moja tożsamość narodowa. Otóż jestem Polakiem tatarskiego pochodzenia.

JAK KSZTAŁTOWAŁO SIĘ MOJE POCZUCIE TOŻSAMOŚCI

Kiedy byłem chłopcem, moje poczucie tożsamości dopiero się kształtowało. Inne dzieci chodziły na religię - katolicką czy prawosławną - a ja z kolegami Tatarami uczyłem się w domu.

Musiałem dojrzeć emocjonalnie, by zacząć szukać. Jeździłem na uroczystości, spotkania rodzinne. Momentem przełomowym było wstąpienie, za namową mojej obecnej żony, do Związku Harcerstwa Polskiego i wyjazd na Grunwald. Zaangażowałem się w Ruch Wspólnoty Grunwaldzkiej. Jej członkowie musieli odszukać swoje korzenie i tak zaczęło się odkrywanie i poznawanie tatarszczyzny. Często powtarzamy słowa wiersza: *Śpieszmy się kochać ludzi, tak szybko odchodzą*. To prawda, kiedy są jeszcze z nami nie zawsze potrafimy ich słuchać, skorzystać z ich wiedzy i doświadczenia. Dopiero kilka lat temu dowiedziałem się, że znani mi ludzie byli bardzo zasłużeni dla narodu tatarskiego.

Jestem Polakiem tatarskiego pochodzenia, więc dostaję gęziej skórki słysząc hymn Polski. Przywiązuję ogromną wagę do polskich świąt narodowych. Kiedyś ktoś zapytał mnie, po której stronie bym stanął, gdyby na Polskę najechali Turcy: braci w wierze czy braci Polaków. Nie musiałem się zastanawiać nad odpowiedzią: jestem przekonany, że wstąpiłbym w szeregi Wojska Polskiego i bronił swojej ojczyzny – Polski.

POCZUCIE ODREBNOŚCI

Wiele razy mówiono mi (bo faktycznie rzuca się to w oczy), że wyglądam jak Tatar: skośne oczy, czarne włosy, wystające kości policzkowe, ciemniejsza karnacja. Zdarzały się jednak i takie sytuacje, gdy rozmówcy nie dostrzegali charakterystycznych cech mojego wyglądu, dopóki nie dowiedzieli się, że mam tatarskie pochodzenie. Wygląd zewnętrzny wpływa zatem na moje poczucie odrębności. Jednak przede wszystkim wyróżniają mnie: religia, tradycje tatarskie, rodzina i sentyment - jak się mówi wśród Tatarów - do konia, do jeźdźca i do łuku.

RODZINA

Nie wiem dokładnie, jak długo moja rodzina zamieszkuje Polskę. Stryj odnalazł informacje o tym, że Szehidewicze są herbu Łuk. Problem z odtworzeniem historii naszej rodziny polega na tym, że w czasie I i II wojny światowej większość buchalterii (ksiąg, w których *immamowie* zapisywali, kto z kim wstąpił w związek małżeński) spłonęła.

Zasadniczo istnieją dwie linie. Jedna - i przyznam się, że chciałbym z niej się wywodzić - to linia pochodząca od Tatarów, którzy w XIII wieku, dzięki księciu Witoldowi, przybyli do Polski po ucieczce z Krymu. Drugą linię stanowią Tatarzy, którzy pozostali tu i otrzymali ziemię po odsieczy wiedeńskiej.

Prawdopodobnie pochodzę z jednej z tych dwóch linii. Część rodziny posiada cechy typowe dla Tatarów litewskich: wysocy, czasami blondyni o niebieskich oczach. Pozostali mają cechy Tatarów krymskich: niscy, krępi, czarni, ciemni.

Moja rodzina znalazła się w tym kraju i konkretnym regionie, ponieważ w 1945 roku Polacy zamieszkujący Kresy musieli opuścić tereny byłej Rzeczypospolitej. Mieszkający tam Tatarzy mieli do wyboru trzy możliwości: mogli wyjechać na Ziemię Odzyskaną – do Gdańska, Szczecinka, Gorzowa Wielkopolskiego i Wrocławia - czyli na zachód Polski, udać się do Turcji albo zostać obywatelami ZSRR. Różne były losy rodów tatarskich. Moja rodzina wyjechała na Ziemię Odzyskaną. Zdecydowali się jednak na powrót, aby być jak najbliżej rodzinnych stron, czyli terenów obecnie należących do Białorusi, Litwy i Ukrainy. Wrócili więc do Białegostoku.

MÓWIENIE O SWOIM POCHODZENIU

O swoim tatarskim pochodzeniu opowiadam bardzo chętnie, bo nie mam się czego wstydzić. Najczęściej zdarza się to przy okazji spotkań zawodowych i prywatnych oraz różnych uroczystości. Niestety, obserwując młodzież (tatarską i nie tylko) od jakiegoś czasu widzę mieszane lub negatywne reakcje na szeroko rozumianą odmiennność. Jest to oznaka braku tolerancji - problemu naszych czasów.

ZACHOWANIE TATARSKIEJ KULTURY

Tradycje tatarskie są kolorytem Podlasia. Mam tatarskie korzenie i zależy mi na zachowaniu własnej kultury. Inaczej nie robiłbym tego, co robię. Cieszę się, że ludzie interesują się tatarszczyzną. Widzę to, między innymi, przy okazji festynów np. w Kruszynianach i innych wydarzeń kulturalnych, w czasie prelekcji w szkołach, na konferencjach. W miarę możliwości staram się być wszędzie tam, gdzie istnieje chęć czy potrzeba opowiedzenia o kulturze tatarskiej. Tłumacząc podstawowe pojęcia, opowiadam o świętach i zwyczajach rodzinnych oraz filarach islamu.

MOŻLIWOŚCI ZACHOWANIA TOŻSAMOŚCI TATARSKIEJ W POLSCE

Tatarskie dzieci i młodzież mają możliwość rozwijania swojej tożsamości. Mogą bez przeszkód wyznawać islam, uczestniczyć w świętach, kultywować swoje tradycje, uczestniczyć w pokazach i warsztatach, rozwijać się artystycznie, poznawać kulturę tatarską. Mamy nawet zespół *Buńczuk*.

SPOSÓB FUNKCJONOWANIA TATARSKIEJ SPOŁECZNOŚCI

Na co dzień Tatarzy żyją tak jak wszyscy rdzenni Polacy: pracują, uczą się, kochają. Wtapiają się w otoczenie, ale zachowują swoją kulturową odrębność poprzez kultywowanie tradycji, obchodzenie świąt, przestrzeganie postu w czasie Ramadanu, spotkanie się z okazji festynów oraz innych wydarzeń związanych z tradycjami tatarskimi.

DWA NAJWAŻNIEJSZE WYDARZENIA W TATARSKIEJ HISTORII

W historii Tatarów było wiele zakrętów. Wydaje mi się, że najważniejsze wydarzenie, mające wpływ na dalsze losy naszej społeczności, to ucieczka z Krymu, przybycie do Wielkiego Księstwa Litewskiego i osiedlenie się na terenach Rzeczypospolitej. Naprawdę trudno jest mi wybrać drugie ważne zdarzenie, tak wiele ich było. Na pewno Grunwald, odsiecz wiedeńska, wszystkie powstania narodowe, I i II wojna światowa. W wojennej zawierusze różnie układały się losy Tatarów. Po jej zakończeniu spotkał nas taki sam los jak innych Polaków: aresztowania, repatriacje, konieczność ukrywania praktyk religijnych.

WPLYW TATARÓW NA KULTURĘ POLSKI

Tatarzy od zawsze aktywnie uczestniczyli w życiu społecznym i politycznym Polski. Niewiele osób wie, że w II Rzeczypospolitej to właśnie Tatarzy kultywowali tradycje wojskowe. Słowo *ulan* pochodzi z języka tatarskiego i oznacza młodego mężczyznę dobrze jeżdżącego konno i sprawnie władającego szablą. Nikt też nie kojarzy z Tatarami Aleksandra Sułkiewicza – doradcy Józefa Piłsudskiego. Wśród Tatarów było i jest wiele osób związanych ze sztuką: pisarzy, poetów, muzyków, wielu zasłużonych dla polskiej kultury i nauki profesorów, prawników, lekarzy, choćby prof. Selim Chazbijewicz czy dr Ali Miśkiewicz.

Tatarzy zawsze stawali w obronie swojej nowej ojczyzny – Polski - począwszy od bitwy pod Grunwaldem, poprzez rezurekcję kościuszkowską, wszystkie powstania, aż po walki na frontach II wojny światowej, w których brał udział ostatni samodzielny oddział tatarski w Wojsku Polskim, Szwadron Jazdy Tatarskiej z 13 Pułku Ułanów Wileńskich.

MECZETY W CZASACH KOMUNIZMU

W Białymstoku nie było meczetu, ale funkcjonowały domy modlitwy. Pamiętam, że jako młody chłopak razem z kolegami chodziłem na religię do takiego domu przy ulicy Grzybowej. Wcześniej nauczanie odbywało się w domach prywatnych. Przychodził *imam* (odpowiednik księdza w kościele katolickim) i uczył nas religii, przekazywał ustne tradycje Tatarów, opowiadał o kulturze i zwyczajach. Dzisiaj sytuacja zmieniła się o sto osiemdziesiąt stopni. Istnieje możliwość uczenia się religii w szkole, a przy tej okazji również tatarszczyzny i kultury. Może kiedyś udałoby się przywrócić język?

LICZEBNOŚĆ MNIEJSZOŚCI TATARSKIEJ W POLSCE

Nie znam wyników ostatniego spisu. Wydaje mi się, że obecnie społeczność tatarska liczy około trzech tysięcy osób. Nie mam jednak pewności.

Niektórzy Polacy tatarskiego pochodzenia wstydzą się swoich korzeni i nie przyznają się do nich. Nie rozumiem tego.

Przed II wojną światową na pewno było nas dużo więcej. Przypuszczam, że dziewięćdziesiąt procent Tatarów zamieszkiwało Kresy Wschodnie, będące dla nich Mekką. Główną przyczyną zmian w liczbie mniejszości tatarskiej na Podlasiu, była utrata Kresów i migracja na Ziemię Odzyskane po zakończeniu II wojny światowej. Pod koniec lat 60. Tatarzy zaczęli wracać z Ziemi Odzyskanych. W latach 70. i 80. miała miejsce druga fala powrotów Tatarów na Podlasie. Pamiętajmy, że właśnie tam znajdują się dwa meczety: w Bohonikach i Kruszynianach. Przyczyny powrotów były różne. Jedni wracali ze względu na bliskość tzw. starych ziem, inni - bo pragnęli połączyć się z najbliższymi. W drugim przypadku można mówić o więzach krwi.

RELIGIA

Do najważniejszych świąt należy *Kurban Bajram* (Święto Ofiarowania), które upamiętnia wydarzenie, kiedy Abraham był gotów ofiarować Bogu w ofierze własnego syna Ismaila. Życie syna zostało oszczędzone poprzez powstrzymanie przez Allaha ręki ojca. Zamiast Ismaila, Abraham ofiarował Allahowi barana.

Drugie ważne święto to trwający trzy dni *Ramadan Bajram* na zakończenie miesięcznego postu. Oba są okazją do spotkań z rodzinami. Do meczetów w Kruszynianach, Bohonikach, w Gdańsku i Białymstoku przyjeżdżają Tatarzy z całej Polski, a także z Litwy, Ukrainy i Białorusi. Po nabożeństwie spędza się czas w miłej, rodzinnej atmosferze.

Koran czytamy po polsku, żeby go zrozumieć, ale nie traktujemy go wówczas jak świętej księgi, tylko jak zwykłą książkę, tłumaczenie.

Wracając z pielgrzymki do Mekki mogłem wziąć na pamiątkę Koran w języku arabskim lub dwujęzyczny: w języku arabskim z angielskim tłumaczeniem. W pierwszym odruchu sięgnąłem po Koran w języku arabskim, bo to jest nasza święta księga.

W Polsce religii możemy uczyć się bez przeszkód. W szkołach nie ma nauki islamu poza jedną - przy budującym się obecnie meczecie - gdzie dzieci w każdą niedzielę uczęszczają na lekcje religii. Dziecko ma wpisaną ocenę za nią na świadectwie, jeżeli dostarczy do szkoły odpowiednie zaświadczenie wydane przez Muzułmański Związek Religijny, poświadczające uczestnictwo w zajęciach.

Muzułmanin żyjący w Polsce nie musi obawiać się szykanowania i może bez przeszkód praktykować swoją religię.

TATARSKIE OBRZĘDY I OBYCZAJE

Mówiąc o obrzędach i obyczajach tatarskich, muszę wspomnieć o roli studentów muzułmańskich pochodzących z krajów arabskich. Między innymi dzięki nim, Tatarzy niejako na nowo poznali oraz odkryli islam i wypełnili te nowe doświadczenia tradycjami czysto tatarskimi. Doskonałym przykładem może być obrzęd ślubu. W tradycji tatarskiej młoda para w czasie uroczystości ślubnej stoi na baraniej skórze, która symbolizuje dobrobyt. Niegdyś po ślubie zabierano ją do domu i towarzyszyła ona rodzinie przez całe życie. W czasie *azanu* (chrzciny) kładziono na tę skórę odświętnie ubrane dziecko, a *imam* odmawiał nad nim modlitwę. Istniał też zwyczaj, że po zakończeniu obrzędu, w czasie uroczystego posiłku, proszono matkę *azanową* (chrzestną) o zwinięcie i zabranie skóry. Miało to przyczynić się do jej szybkiego zamążpójścia i rychłego urodzenia dziecka.

Innym kultywowanym przez Tatarów zwyczajem jest ofiarowanie *sadogi*. Koran nakazuje każdemu muzułmaninowi obowiązek składania jałmużny, czyli *zakatu*, na rzecz ubogich. U Tatarów *zakat* przekształcił się w zwyczaj rozdzielania między modlących się *sadogi* – składającej się z bułeczek, słodczy, batonów, owoców, hałwy.

Tatarów, tak jak wszystkich wyznawców islamu, obowiązuje *salat* – codzienne, pięciokrotne odmawianie modlitw. Niewielu z nas przestrzega jednak tego nakazu. Tatarzy często łączą modlitwy lub je po prostu przekładają.

Fakt, że przestrzegamy zasad naszej religii, jest zazwyczaj odbierany przez Polaków pozytywnie. Często jestem pytany, jak mogę wytrzymać w czasie *Ramadanu* - bez jedzenia i picia od wschodu do zachodu słońca. Tłumaczę im wtedy ideę postu, który ma służyć oczyszczeniu ciała i umysłu. Nie został ustanowiony, aby wyrządzić człowiekowi krzywdę. Dlatego są z niego zwolnione osoby starsze, chorzy i kobiety w ciąży.

CO Z KULTURY TATARSKIEJ CHCIAŁBYM PRZENIEŚĆ NA GRUNT POLSKI

Chciałbym, aby inni ludzie tak jak my unikali kłamstwa. Prawdziwy Tatar, nawet jeśli nienawidzi, to rzadko mści się na drugim człowieku. Jesteśmy w stanie bardzo wiele wybaczyć, jesteśmy otwarci, czasami nawet za bardzo. Tatarzy albo kochają, albo nienawidzą. I mają serce na dłoni.

ORGANIZACJE MNIEJSZOŚCI TATARSKIEJ I ICH LIDERZY

Utożsamiam się ze Związkiem Tatarów Rzeczypospolitej Polskiej, mimo że do niego nie należę. Jestem członkiem Związku Harcerstwa Polskiego - pełnię w nim funkcję instruktora i drużynowego. W Zabłudowie jestem trenerem Klubu Piłkarskiego „Rudnia”. Należę również do Muzułmańskiego Związku Religijnego w Rzeczypospolitej Polskiej (MZR).

Każdy muzułmanin rodzący się w Polsce, po *azanie* automatycznie trafia w poczet członków MZR. Nie składa więc żadnej deklaracji.

Muzułmański Związek Religijny w Rzeczypospolitej Polskiej istnieje od 1925 roku. Powstał z inicjatywy *muftiego* Jakuba Szynkiewicza. Trudno mi powiedzieć, ile liczy osób, ponieważ należą do niego wszyscy muzułmanie mieszkający (nawet czasowo) na terenie Polski, a więc nie tylko Tatarzy.

MZR miał reprezentować interesy muzułmanów mieszkających na terytorium Polski oraz stać na straży filarów islamu. Dziś zajmuje się wieloma rzeczami. Przede wszystkim jednoczy wszystkich wyznawców w Polsce, szerzy idee religijne, dba o pogłębianie wiedzy o tradycji i kulturze muzułmańskiej. Sprawuje również pieczę nad meczetami, domami modlitwy, *mizarami* (cmentarzami). Podejmuje decyzje o budowie nowych meczetów. Organizuje również modlitwy i obchody świąt muzułmańskich, a także pielgrzymki, kursy, obozy, seminaria, odczyty i wystawy.

Członków MZR łączy nie tylko religia, ale również dążenie do zachowania muzułmańskich tradycji. Spotykamy się w czasie zjazdów (co 4 lata odbywa się kongres) oraz podczas świąt, wydarzeń kulturalnych i innych inicjatyw związanych z funkcjonowaniem wyznawców islamu w Polsce.

Największym osiągnięciem MZR jest to, że po prostu jesteśmy. Ogromne znaczenie mają dla nas związkowe spotkania. MZR organizuje również wyjazdy polskich Tatarów na *hadżdż* – pielgrzymkę do Mekki. Obowiązuje ona każdego muzułmanina, ale pod warunkiem, że ma ku temu odpowiednie środki. Dzięki temu, że MZR organizuje te wyjazdy Tatarom polskim, wielu młodych ludzi, podobnie jak ja, ma możliwość bezpośredniego zetknięcia z islamem u jego źródła. U mnie był to początek nowej drogi, zacząłem czytać Koran, *hadisy*, aby po prostu wiedzieć jak najwięcej.

Powołanie do życia MZR ożywiło działalność muzułmanów w Polsce. Po okresie stagnacji w czasach komunizmu, Związek znowu zaczął działać aktywnie. Punktem zwrotnym był na pewno wyjazd obecnego *muftiego* - Tomasza Miśkiewicza - na studia do Medyny. Ten młody, pełen werwy i biegły w prawie koranicznym Tatar, nie zatracając tradycji tatarskich wprowadza zarówno osoby starsze, jak i młodych, w tajniki islamu. Potrafi scalać islam z - bardzo ważną dla nas - tradycją i obrzędowością tatarską.

Jeśli chodzi o inne organizacje, to jest jeszcze Związek Tatarów w Rzeczypospolitej Polskiej, o którym już wspominałem. Jego członkowie starają się kultywować i propagować tradycje tatarskie oraz integrować społeczność.

W tym miejscu warto wspomnieć o ludziach promujących i podtrzymujących tradycje tatarskie - o Dżanecie Bogdanowicz z Kruszynian, która rozsławiła tatarszczyznę przez jedzenie, o Halinie Szehidewicz.

STOSUNEK POLAKÓW DO TATARSKICH STOWARZYSZEŃ I ORGANIZACJI

Obecnie tatarszczyzna jest bardzo modna, stąd ogromne zainteresowanie kulturą tatarską nawet na odległym Śląsku.

DZIAŁANIA SPOŁECZNO-KULTURALNE W MOIM ŻYCIU

W miarę możliwości staram się brać udział w jak największej ilości działań kulturalno-społecznych. W 2011 roku uczestniczyłem w zorganizowanym przez MZR obozie dla młodzieży muzułmańskiej i tatarskiej w Bohonikach. Co roku jeżdżę i angażuję się w przygotowania *Festiwalu Kultury* i Tradycji *Tatarów* Polskich w Kruszynianach. Biorę udział w spotkaniach organizowanych przez Muzułmański Związek Religijny w Rzeczypospolitej Polskiej. O propagowaniu tatarszczyzny wspominałem już wcześniej. Podejmowane są liczne działania: organizowanie festiwali, spotkań, prelekcji i wykładów, propagowanie tradycji kulinarnych czy oprowadzanie po meczetach w Kruszynianach i Bohonikach.

Staram się wychowywać swoje dzieci w duchu tolerancji, także w odniesieniu do innych mniejszości. Dlatego zabieram je na Podlaską Oktawę Kultur. To festiwal, w czasie którego prezentowana jest kultura mieszkających na Podlasiu Białorusinów,

Romów, Rosjan, Ukraińców, Litwinów, Żydów oraz Tatarów. Dzieci czerpią przykład z rodziców i nasiąkają reprezentowanymi przez nich postawami.

STOSUNEK ARABÓW DO TATARÓW

Kiedys studenci arabscy zarzucali nam, młodym Tatarom, że siedzimy z kobietami przy jednym stole, bawimy się razem. Według zasad obowiązujących w islamie nie powinno tak być. Sam spotkałem się kiedyś z określeniem „tatarski islam”. Nie wiem czy można używać takiego terminu, czy też nie. Wyobraźmy sobie sytuację, gdy krytykujący nas muzułmanie wyjeżdżają do chrześcijańskiego kraju i żyją tam sześćset lat. Po tym czasie chciałbym zobaczyć, w jaki sposób i na ile zachowaliby własne tradycje, kulturę i religię. Tak naprawdę Tatarów utrzymała religia, zwyczaje tatarskie i miłość do ojczyzny - nowej ojczyzny.

PROBLEMY MNIEJSZOŚCI TATARSKIEJ W POLSCE

Myszę, że podstawowym problemem mniejszości mieszkających w Polsce, w tym Tatarów, jest brak wystarczających środków finansowych, które można byłoby przeznaczyć na dodatkowe przedsięwzięcia kulturalne.

Obecnie każda grupa ma takie same możliwości. Jeżeli jest aktywna i przedsiębiorcza, może zrobić wszystko.

Małe problemy rozwiązujemy sami. W poważnych sprawach możemy liczyć na MZR oraz **Związek Tatarów Rzeczypospolitej Polskiej**.

Aby polepszyć obecną sytuację, należy przede wszystkim edukować – młodych oraz dorosłych. Edukacja na rzecz tolerancji powinna mieć miejsce i w domu, i w szkole.

BARIERY, STEREOTYPY, UPREDZENIA, DYSKRYMINACJA

W tym miejscu należy dokonać podziału społeczeństwa na dwie grupy. Do pierwszej zaliczyłbym ludzi wykształconych i światłych, którzy czytają, słuchają, oglądają. W zetknięciu z Tatarzem czy kulturą tatarską, wykazują zainteresowanie oraz postawę ogromnej otwartości, tolerancji i szacunku. Tym samym chłoną jak gąbka wiedzę o tatarszczyźnie. Do drugiej grupy należą osoby, które nie mają i nie chcą mieć żadnej wiedzy na temat Tatarów. Niestety, szczególnie młodzież ma dużo uprzedzeń do mniejszości. Zaobserwowałem, że młodzi ludzie często posługują się stereotypami, a Tatar zaczyna im się znowu kojarzyć z łotrem, który grabi i zabija. Do tego dochodzi jeszcze wyznanie. Muzułmanin większości kojarzy się z zamachem 11 września i terrorystą. Przyczyną takiego myślenia jest po prostu brak podstawowej wiedzy na temat islamu. Kształtowanie tolerancji i szacunku powinno przebiegać dwutorowo: w domu rodzinnym i w szkole.

JESTEM DUMNY Z...

...z tego, że jestem Tatarzem - Polakiem tatarskiego pochodzenia.

POLSKA JEST DLA MNIE...

...ojczyzną.

CZUJĘ SIĘ...

...tutaj - bardzo dobrze.

NA KONIEC

Bardzo się cieszę, że wzrasta zainteresowanie kulturą tatarską. Dzięki temu Tatarzy – Polacy na nowo odżywają. „Jeźdźcy mistycznego Wschodu” XXI wieku to normalni ludzie, którzy na zakrętach kulturowych i historycznych nie zatracili swojej odrębności. Mam nadzieję, że tak jak są teraz, będą i za kilkaset lat, że w przyszłości Tatarzy również będą mogli rozmawiać o swojej kulturze, że nie zatraci się ona w Europie i na świecie. Mam nadzieję, że tatarszczyzna nadal będzie bogactwem kulturowym, z którego może być dumne Podlasie i Polska. Tatar zaś pozostanie Polakiem walczącym i przelewającym krew za ojczyznę i - jak ktoś kiedyś powiedział - Tatarzy będą „diamencikami Rzeczypospolitej”. Cieszę się, że poprzez tatarszczyznę zaczynam uczyć młodzież polską (nie-tatarską) historii i tolerancji. Wspominałem już wcześniej o tym, że jestem instruktorem ZHP i mam swoją drużynę. Większość jej członków to ludzie, którzy mają dwadzieścia i więcej lat. Nauczyli się tolerancji w praktyce, bo w naszej drużynie jest Tatar, jest osoba prawosławna z białoruskimi korzeniami oraz katolik. Chodzimy do różnych świątyń roznosząc betlejemskie światelko pokoju (do cerkwi, kościoła, meczetu) i nikt nie widzi w tym problemu. Każdy potrafi uszanować panujące w świątyni danego obrządku zwyczaje np. konieczność zdejmowania butów przed wejściem do meczetu. To jest właśnie prawdziwa tolerancja.

TEKST II:

Religia, tradycje i obyczaje polskich Tatarów — muzułmanie jako część polskiej kultury

Polscy Tatarzy to sunnici, wyznawcy hanafickiej szkoły prawnej. W wierzeniach Tatarów zachowały się pewne elementy wierzeń przedmuzułmańskich koczowniczych ludów tureckich. Widać w nich wpływ wierzeń chrześcijańskich i pogańskich. Jednak zarówno wiara, jak i kultura Tatarów należą do kręgu cywilizacji islamu. Doktryna religijna jest taka sama jak w całym islamie, czyli opiera się na pięciu filarach wiary: uznaniu jednego Boga, modlitwie odmawianej pięć razy dziennie, poście w ramadanie, jałmużnie rozdawanej biednym i pielgrzymce do Mekki.

Tatarzy mają własne zwyczaje dotyczące modlitwy: uważają, że w tym czasie powinny być w domu zasłonięte wszystkie lustra, w których mogliby się odbijać ludzie i wszystkie obrazy. Po ablucjach, których dokonuje się przed każdą modlitwą, spojrzenie w lustro unieważnia ablucje i należy je powtórzyć. Takie przekonanie można tłumaczyć islamskim zakazem przedstawiania i obrazowania ludzkich postaci, ale widać w tym inną tradycję pobrzmiewa tu stare ludowe porzekadło „nie patrz w lustro, bo diabła zobaczysz”. W piątki modlitwy odprawiane są w meczecie lub domu modlitwy, kieruje nimi imam (przez Tatarów nazywany mołłą). W czasie modlitwy recytuje się sury z Koranu, modlitwa tatarska zawiera litanie, w której wymieniani są prorocy islamu, od Adama do Mahometa, oraz inne wybitne postacie świata muzułmańskiego.

Pewne różnice widać u Tatarów w traktowaniu jałmużny (zakatu), która w kanonicznej postaci islamu jest podatkiem określonej wysokości obowiązkowym dla wszystkich, których na to stać. Tatarzy nie praktykują tego zwyczaju. Tatarski zwyczaj, wywodzący się z zakatu, nazywany jest sadogą. Polega on na rozdawaniu podczas wielkich świąt i uroczystości rodzinnych słodkich bułeczek z rodzynkami i innych słodkości wśród uczestników uroczystości.

W czasie ramadanu, który w ścisłej formule jest przestrzegany tylko przez niewielu polskich muzułmanów, jest pewien zwyczaj, który przypomina katolickie „chodzenie po kołędzie”. W drugiej połowie ramadanu mołła odwiedza domy wiernych, odmawia modlitwę w intencji rodziny i otrzymuje od gospodarza datek świąteczny zw. fitre.

Kolejnym filarem islamu jest pielgrzymka do Mekki, którą każdy muzułmanin, którego na to stać, powinien odbyć przynajmniej raz w życiu. Ten wymóg był i jest bardzo trudny do spełnienia przez polskich Tatarów, gdyż na taką wyprawę rzadko kogo było stać. Tatarzy pielgrzymowali do własnych świętych miejsc. Najważniejszym i najbardziej znanym są Łowczyce, w których znajduje się grób świętego Kontusia (Konteja), który, według podań, miał za życia cudowną moc uzdrawiania. Legenda o Kontusiu przetrwała w całości do czasów współczesnych. Kolejnym miejscem „świętym” jest Szorcowa Góra koło Bohonik. Stała tam niegdyś pustelnia bliżej nieznanego człowieka, który — jak uważa S. Kryczyński, znawca kultury tatarskiej — był pustelnikiem chrześcijańskim”.

Jednym z najcięższych grzechów w islamie jest porzucenie swej wiary. Prawo kara za to śmiercią. Tatarzy uznawali łagodniejsze prawo — karą dla odstępcy był ostracyzm.

Narodziny dziecka w całym świecie islamu nie są szczególnie uroczyste ani hucznie obchodzone. Dziecko zostaje zarejestrowane przez kadięgo w meczecie. Symbolicznym włączeniem do wspólnoty muzułmańskiej jest nadanie mu imienia. Ceremonia odbywa się w domu rodziców. Dziecko kąpie się, a następnie uklada na stole, na którym kładzie się również Koran, chleb, miód, ser i sól oraz zapala dwie świece. Imam odmawia specjalną modlitwę i trzykrotnie powtarza imię właśnie nadawane dziecku, by zapamiętało je do Dnia Sądu Ostatecznego. Następnie trzymając dziecko za palec wskazujący, imam siedmiokrotnie wypowiada szahadę, czyli muzułmańskie wyznanie wiary. Do prawego ucha śpiewnie wypowiada słowa azanu, czyli wezwania na modlitwę, a do lewego ucha kamę, czyli wezwanie do modlitwy. Cały obrządek kończy specjalna modlitwa.

Obrzezanie mężczyzn jest bardzo szeroko rozpowszechnionym obyczajem w islamie. Nie jest to jednak obowiązek religijny, lecz zalecenie. W XX wieku polscy Tatarzy praktycznie odstąpili od tego obyczaju.

Ważnym dogmatem jest dla muzułmanów wiara w anioły, szatany i inne duchy. Tatarzy inaczej dzielą duchy niższe, czyli dżiny, które bywają zarówno dobre jak i złe. Dobre duchy nazywają dżynejami, a złe firejami. Fireje szkodzą ludziom. Uważają, że każdy żyjący człowiek ma swojego fireja, który może na niego spowodować chorobę. Fireje mieszkają na pustkowiach, cmentarzach, uroczyskach, błotach, w ciemnicy, w lasach, w opuszczonych kościołach i cerkwiach. Przechodząc koło takich miejsc dobrze jest odmówić modlitwę. Złe duchy wychodzą ze swych legowisk po zmierzchu, nie powinno się wtedy wypowiadać ich nazw i imion. Za najgroźniejsze wśród złych duchów Tatarzy uważali diabły. Diabły najczęściej przybierały postać ludzką. I Tatarzy, i chrześcijanie uważali, że diabły czyhają na dusze umierających. W tatarskich i chrześcijańskich podaniach przewija się wątek walki anioła z diabłem przy łożu chorego czy umierającego człowieka.

Obyczaje pogrzebowe Tatarów różnią się od typowej ceremonii tym, że w typowym, muzułmańskim pogrzebie nie powinny brać udziału kobiety. Natomiast u Tatarów zakaz ten nie jest ściśle przestrzegany. Jest też zwyczaj, w którym wyraźnie widać naleciałości chrześcijańskie, polegający na wzywaniu do umierającego duchownego. Wezwany przez rodzinę czy krewnych umierającego muzułmanina, odczytywał przy łożu chorego specjalne modlitwy (imany). Polscy muzułmanie odwiedzają swoich zmarłych również w Zaduszki, choć jest to

sprzeczne z muzułmańskim prawem. Przeniknęły również do obyczajów tatarskich typowo chrześcijańskie obyczaje, takie jak ubieranie choinki na Boże Narodzenie czy malowanie jajek na Wielkanoc. Jak piszą Piotr Borawski i Aleksander Dubiński w Tatarzy polscy, dzieje, obrzędy, tradycje: „Wiele przesądów Tatarzy zapożyczyli od miejscowej ludności chrześcijańskiej: starali się nie uprawiać swoich pól w pierwszą środę po Wielkiej Nocy i po Zielonych Świątkach, aby grad nie zniszczył zboża; nie dawali jeść krowom na Świętego Jana z obawy, by nie straciły mleka. W niektórych obrzędach tatarskich, praktykowanych jeszcze w pierwszej połowie XX stulecia, odnajdujemy ślady starych kultów tureckich i...]. W celu wywołania deszczu Tatarzy składali ofiarę z czarnego barana. Niejednokrotnie w obrzędzie tym uczestniczyli miejscowi chłopci, którzy wierzyli w skuteczność ofiary”.

Wśród Tatarów nigdy nie było praktykowane wielożeństwo, a kobiety nigdy nie zasłaniały twarzy. Nie do końca przestrzegany był i jest zakaz picia alkoholu.

Wspólne dzieje Polaków i Tatarów mogą być przykładem pokojowego współistnienia różnych kultur, które przenikały się, przejmowały od siebie pewne elementy, ale zachowywały własną tożsamość. Zaniki wprowadziły język Tatarów, ale pozostała religia jako wyznacznik ich odrębności jako polskich muzułmanów.

źródło: Kosowicz A, Marek A., *Muzułmanie i uchodźcy w polskim społeczeństwie*, 2008, ISBN 978-83-9232007-8-4, s. 20-22